

Dokumenttype	NOU 1985:21	Dokumentdato
Tittel	Den norske kirke og læren	
Utvalgsleder	Asheim Ivar	
Utgiver	Kirke- og undervisningsdepartementet	
Kapittel	Sammendrag av utredningen	

Utvalgets oppgave har vært å utrede hvordan lærespørsmål skal behandles i Den norske kirke. I mandatet er spesielt nevnt saker vedrørende de kirkelig ansattes forpliktelse med hensyn til lære og liv, spørsmålet om kirkens ordninger og liturgi, spørsmål vedrørende vår kirkes deltagelse i det økumeniske fellesskap og utfordringer på det sosialetiske område.

Det sentrale forslag i utvalgets utredning er forslaget om opprettelse av et nytt organ til å forestå behandlingen av læresaker (punkt 5.5 og 8.3). Et flertall foreslår at organet gis navnet Den norske kirkes lærenemnd. Et mindretall foreslår navnet Teologisk råd for Den norske kirke. Etter å ha gjennomgått og drøftet et bredt materiale som viser hvordan ulike typer av læresaker er blitt og blir behandlet, er utvalget kommet til at ingen eksisterende kirkelige organer fullt ut oppfyller de betingelser som utvalget finner må være til stede hos den instans som skal være ansvarlig for behandling av læresaker. Særlig viktig har det vært for utvalget å finne fram til en prosedyre for behandling av slike saker som svarer til den avgjørende rolle som spørsmål omkring kirkens tro og bekjennelse har i kirkens liv, og som ivaretar det hensyn at kirken selv må få avgjøre spørsmål av teologisk art og karakter. Det har vært en forutsetning at utvalget skal arbeide innenfor rammen av den nåværende statskirkeordning.

Utvalget legger vekt på at den type læresaker som kan komme til behandling i Den norske kirkes lærenemnd/Teologisk råd for Den norske kirke, er lærespørsmål av særlig tungtveiende art og med sentral betydning for kirken som helhet. Opprettelsen av læreorganet skal ikke gripe inn i eller virke hindrende på den løpende teologiske debatt i kirken. Heller ikke skal opprettelsen av organet medføre at det oppstår et klima som virker oppmuntrende på iverksettelse av læresaker. På ulike nivåer og i ulike sammenhenger i kirken finnes personer og organer som har kompetanse og myndighet til å behandle spørsmål omkring kirkens tro og bekjennelse. Ved for eksempel ulike former for læreklage mot personer i kirkelig tjeneste, regner utvalget med at slike saker normalt vil få en tilfredsstillende løsning gjennom biskopens behandling. Utvalget legger generelt en restriktiv holdning til grunn når det gjelder adgangen til å forelegge sak for læreorganet. Bare bestemte kompetente organer gis anledning til å reise læresak. Flertallet foreslår Kongen, Kirkemøtet og biskopene. Mindretallet foreslår Bispemøtet istedenfor den enkelte biskop, for øvrig som flertallet. I personalsaker kan Kongen og den enkelte biskop forelegge sak for læreorganet.

En forutsetning for å forstå hva behandling av læresaker går ut på, er å vite hva lærespørsmål er. I tråd med mandatet drøfter således utvalget spørsmålet om hva "lære" er (kapittel 2). Utvalget bestemmer lærebegrepet som den språklige og tankemessige utforming av troens innhold, men understreker at når det i utredningen tales om læren, er det utelukkende i betydningen de grunnleggende spørsmål i sentrum av kirkens tro. Det synes nødvendig å påpeke dette, da lærebegrepet ofte brukes på en måte som synes å være negativt ladet, idet det vekker assosiasjoner i retning av bokstavtro, formalisme og lignende. Utvalget fremhever derfor at læren er noe annet enn et system av læresetninger. Læren avdekker det grunnleggende i kristendommen, selve trosfundamentet: "Ingen kan legge en annen grunnvoll enn den som er lagt, Jesus Kristus" (1. Kor 3,11). Også begrepet "lærevern" synes ofte å bli ensidig negativt forstått, om å foreta avgrensninger overfor vranglæren i bestemte konfliktsituasjoner, jf punkt 2.6. Utvalget understreker at den viktigste form for lærevern er den positive og langsiktige læreomsorg som består i rett forkynnelse av evangeliet og rett forvaltning av sakramentene. Læreomsorg er forankret i omsorgen for evangeliet. Samtidig vil det inntreffe situasjoner i kirkens

liv hvor det er nødvendig med en læremessig avklaring, eller hvor det må fattes forvaltningsvedtak som har læremessige implikasjoner, for eksempel i liturgispørsmål. Jf punkt 2.7 og 2.8.

Et annet sentralt punkt vedrørende lærenemnda/Teologisk råd er at det opprettes som et selvstendig organ, samtidig som det ikke skal ha forvaltningsmyndighet. Læreorganet er således ikke formelt underlagt andre instanser i kirken, men avgir uttalelse i lærespørsmål til den instans som har forelagt sak for organet. Utvalget understreker at læreorganets oppgave utelukkende skal være å foreta den teologiske lærebedømmelse. Dette innebærer at de forvaltningsmessige konsekvenser av den sak som er til behandling i lærenemnda/Teologisk råd avgjøres av det organ som har forvaltningsmyndigheten i den aktuelle sak.

Disse synspunkter har sammenheng med en prinsipiell drøftelse av hva "avgjørelse" i læresaker innebærer (kapittel 3). Det som først og fremst er aktuelt i kirkens liv, og dermed for utvalgets utredning, er lærebedømmelser. Med lærebedømmelse mener utvalget stillingtagen til aktuelle lærespørsmål på grunnlag av gjeldende lærenormer, dvs Skrift og bekjennelse. Dette leder over i spørsmålet om kirkerettslige og forvaltningsmessige avgjørelser i spørsmål av læremessig art, jf punkt 3.2. Utvalget drøfter de prinsipielle spørsmål som her reiser seg og understreker at læren ikke produseres gjennom kirkelige vedtak, men ved at Skriftens syn vinner fram. Ved utformingen av prosedyren må både den teologisk-åndelige og den kirkerettslige-forvaltningsmessige siden ivaretas, men tyngdepunktet må etter utvalgets oppfatning ligge der hvor spørsmålet blir klargjort ut fra Skriften. Dette tilsier at den teologisk-åndelige siden ved saksbehandlingen i størst mulig grad trer fram som et eget ledd og får hovedvekten.

Når det gjelder sammensetningen av lærenemnda/Teologisk råd, mener hele utvalget at alle biskopene bør sitte i nemnda/rådet og at det i tillegg bør ha et visst antall teologisk sakkyndige. Et flertall legger imidlertid vekt på at sammensetningen bør avspeile det forhold at ansvaret for lærespørsmål er gitt kirken som helhet. Flertallet mener derfor at også lekfolk bør ha sete i læreorganet. Mindretallet legger vekt på organets funksjon som et sakkyndig utvalg og mener at det bare bør bestå av biskoper og teologisk sakkyndige. Utvalget mener at læreorganet bør ha medlemmer av begge kjønn. Et mindretall vil lovfeste dette.

Utvalget foreslår at lærenemnda/Teologisk råd opprettes ved lov og fremmer forslag om at reglene innarbeides som ny § 56a i lov av 29. april 1953 om Den norske kirkes ordning, jf kapittel 9. De kirkerettslige spørsmål som reiser seg ved behandlingen av lærespørsmål innen rammen av statskirkeordningen, drøftes i kapittel 4. Utvalget anfører blant annet at opprettelsen av læreorganet ikke griper inn i Kongens/regjeringens stilling etter grunnlovens statskirkeordning. Når nemndas uttalelser vil være sakkyndige uttrykk for forståelsen av den norske kirkes lære, må de forutsettes å bli lagt til grunn for kirkeforvaltningen ved avgjørelser hvor lærespørsmål inngår som en del av avgjørelsesgrunnlaget - uansett om avgjørelsesmyndigheten utøves av Kongen/regjeringen, Kirke- og undervisningsdepartementet eller av kirkens møter og råd. Utvalget viser til det arbeid som er i gang for å muliggjøre overføring av avgjørelsesmyndighet til kirkelige organer i saker av vesentlig betydning for kirken, og foreslår at dette gjennomføres for saker som i særlig grad er knyttet til lærespørsmål. Det vises til at kirkens selvstendighet i lærespørsmål har vært særlig fremme i begrunnelsen for opprettelsen av utvalget.

Utvalgets flertall foreslår at det tas inn i lovbestemmelsen om læreorganet at dets medlemmer er forpliktet på den evangelisklutherske lære.

Utvalget drøfter særskilt ulike sider ved prosedyren og beslutningsmyndighet vedrørende liturgi, lærespørsmål som har sammenheng med vår kirkes deltagelse i det økumeniske fellesskap og sosialetiske spørsmål (kapittel 7). Utvalget foreslår at kirkemøtet gis avgjørelsesmyndigheten i spørsmål omkring kirkens bøker og gudstjenestelige ordninger. På alle de nevnte tre områder forutsetter utvalget at spesielt tungtveiende lærespørsmål blir forelagt læreorganet til uttalelse.

Vedrørende læreklager mot personer i kirkelig tjeneste (punkt 8.4) gjennomgår utvalget det historiske materiale (punkt 1.4) og legger vekt på

den sjelesørgeriske behandling av slike saker ved biskopen. Utvalget mener imidlertid at kirken i gitte situasjoner ikke kommer utenom den allmenne problemstillingen: Hvordan skal en forholde seg til personer som ikke overholder de forpliktelser som hører stillingen til? Jf punkt 2.8.3. Dette kan gjelde læremessige forhold og forhold av moralsk art. Sak for læreorganet kan etter utvalgets forslag bare reises mot personer som er tjenestelig forpliktet på kirkens lære og som har formidling av lære som primær oppgave. Slik kirkens tjenestekategorier er utbygget i dag, gjelder dette prester og kateketer, men utvalget antar at det i fremtiden også vil kunne komme til å gjelde for andre tjenestegrupper. Jf punkt 5.3.

Utvalget forutsetter at læresak mot personer først blir iverksatt etter at saken er tilbørlig behandlet på det pastoralt-sjelesørgeriske plan. Utvalget foreslår at biskopen blir den instans som kan forelegge slik sak for læreorganet, etter rådføring med bispedømmerådet. Utvalget drøfter særskilt de spørsmål som reiser seg når læreklage blir reist under en tilsetningssak (punkt 5.2.3.6, 6.4 og 8.4.7). De pastorale og kirkerettslige sider ved personsaker blir drøftet i kapittel 6.

Utvalget legger vekt på hensynet til personvern. Samtidig slås det fast at læreforpliktelsen er en tjenesteplikt i rettslig forstand og at menigheten må ha rett til å verne den tro som den bekjenner i gudstjenesten.

Spørsmålet om tjenestetiltak ser utvalget i sammenheng med den kirkelige personalbehandling i sin helhet og fremmer ikke særskilte forslag med utgangspunkt i læremessige forhold. Utvalget er generelt av den oppfatning at kirken ikke bør etablere ordninger som innebærer at kirken som arbeidsgiver har større muligheter til disiplinærforføyninger mot sine ansatte enn det er i samfunnslivet for øvrig. Utvalget mener derfor at tjenestemannslovens bestemmelser vedrørende tjenestetiltak også må legges til grunn ved vurdering av slike tiltak overfor kirkelig ansatte. Jf punkt 6.5.

Spørsmålet om ordinasjonsutsettelse/-nektelse grunnet læremessige forhold tas opp særskilt av utvalget. Utvalget foreslår egne prosedyreregler for slike tilfeller. Reglene forutsetter at det fortsatt bør være ordinerende biskop som tar den endelige avgjørelse om ordinasjon, men i konflikttilfeller først etter at det er innhentet rådgivende uttalelse av et ordinasjonsråd på fire personer, oppnevnt med hjemmel i kongelig resolusjon. Flertallet foreslår Bispemøtet som oppnevningensinstans, mens et mindretall foreslår departementet.

I flere sammenhenger betoner utvalget nødvendigheten av å styrke den kirkelige personalomsorg og personaladministrasjon. Når kirkelige organer i økende grad blir tillagt arbeidsgiveransvar og dersom biskopen skal kunne utøve sin tilsyns- og sjelesørgertjeneste på en tilfredsstillende måte, krever dette en styrking av kirkens personaladministrasjon, ikke minst på bispedømmeplanet. Utvalget ser dette i sammenheng med den forebyggende læreomsorg.
